

УДК 631.15:316.4

*А. А. Постол,
к. політ. н., доцент, докторант,
Херсонський державний аграрний університет*

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*A. A. Postol,
candidate of political sciences, associate professor, doctoral candidate,
Kherson State Agrarian University*

FACTORS OF FORMATION AND USE OF PRODUCTION-RESOURCE POTENTIAL OF AGRARIAN ENTERPRISES

У статті виявлені фактори формування, використання та відтворення виробничо-ресурсного потенціалу аграрних підприємств. Здійснено їх групування з поділом на внутрішні та зовнішні. Особлива роль серед них надається фактору управління виробничо-ресурсним потенціалом. Обґрунтовано, що найбільш значним впливом характеризуються впровадження інновацій у вигляді нових технологій виробництва та ресурсозбереження. Важливе місце займає інвестиційне забезпечення процесів використання й відтворення виробничих ресурсів. Визначено, що стратегічне управління ними має спиратися на їх системну оцінку та діагностику на основі кількісних і якісних показників.

The article reveals the factors of the formation, use and reproduction of the production and resource potential of agrarian enterprises. They are grouped with division into internal and external. A special role among them is given to the factor of management of production and resource potential. It is substantiated that the most significant influence is characterized by the introduction of innovations in the form of new technologies of production and resource conservation. Important place is the investment support of the processes of use and reproduction of productive resources. It is determined that their strategic management should be based on their system evaluation and diagnosis on the basis of quantitative and qualitative indicators.

Ключові слова: *аграрні підприємства, виробничо-ресурсний потенціал, фактори, формування, використання, управління.*

Keywords: *agricultural enterprises, production-resource potential, factors, formation, use, management.*

Постановка проблеми. Найголовнішою з особливостей функціонування сучасних агроформувань є недосконалість їх виробничо-ресурсного потенціалу, його структури та темпів відтворення. Це зумовлено складним фінансово-економічним становищем більшої частини суб'єктів господарювання та втратами ресурсів під час здійснення аграрної реформи з порушенням принципів соціальної справедливості. Важливою проблемою на сучасному етапі розвитку аграрної економіки в Україні є, отже, обґрунтований пошук напрямів ефективного використання уже наявних виробничих ресурсів сільського господарства, а також формування виробничо-ресурсного потенціалу, який необхідний для виробництва великих обсягів сільськогосподарської

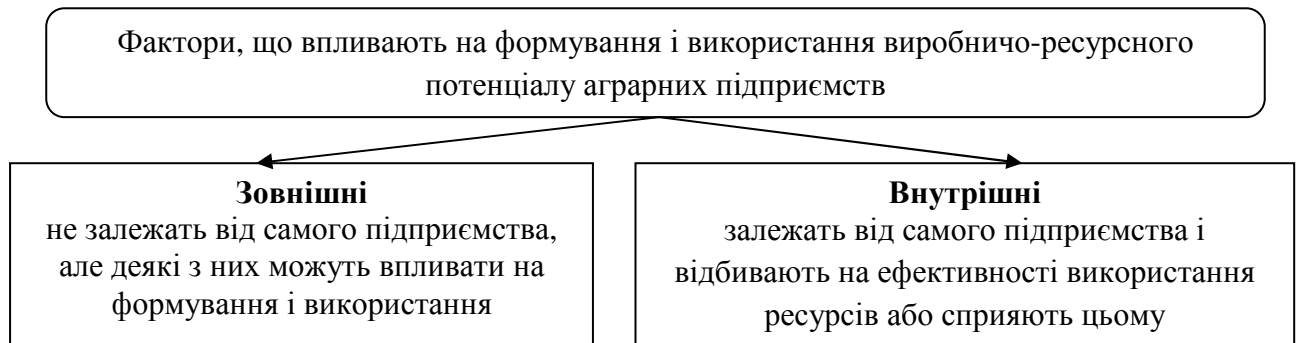
продукції.

Формування в аграрних підприємствах раціонального виробничо-ресурсного потенціалу та його ефективного використання належить до актуальних завдань їх функціонування та стратегічного розвитку на перспективу. Формування потенціалу підприємства – це процес ідентифікації та створення спектру підприємницьких можливостей, його структуризації і побудови певних організаційних форм стабільного розвитку й ефективного відтворення. Під факторами слід розуміти ті сили та інструменти впливу, які формують потенціал підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування і ефективного використання виробничо-ресурсного потенціалу аграрних підприємств досліджувалась такими відомими науковцями-економістами, як В.Г. Андрійчук, О.А. Бугуцький, П.І. Гайдуцький, М.М. Ігнатенко, О.В. Крисальний, І.І. Лукінов, Л.О. Мармуль, В.Я. Месель-Веселяк, В.Н. Нелеп, Б.Й. Пасхавер, І.А. Романюк, П.Т. Саблук, А.М. Стельмашук та ін. Проте врахування факторів формування, використання та охорони виробничо-ресурсного потенціалу аграрних підприємств потребує подальшого вивчення.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування сукупності факторів впливу на відтворення виробничо-ресурсного потенціалу аграрних підприємств, їх оцінки, діагностики та управління з метою підвищення ефективності процесів діяльності та забезпечення сталого розвитку.

Результати досліджень. Формування ресурсного потенціалу відбувається як процес ідентифікації та створення напрямків підприємницьких можливостей, його структуризації й побудови певних організаційних форм для стабільного розвитку та ефективного ресурсного відтворення [1, с. 107]. Виходячи зі сутності поняття “виробничо-ресурсний потенціал”, варто зазначити, що його особливістю є технологічно обумовлена здатність підприємства формувати відтворювальний ефект в процесі використання внутрішніх факторів виробництва під впливом зовнішніх факторів (рис. 1).

Рис. 1. Фактори впливу на формування виробничо-ресурсного потенціалу аграрних підприємств

Внутрішні фактори формування виробничо-ресурсного потенціалу визначаються індивідуальними характеристиками аграрних підприємств. До внутрішніх факторів формування виробничо-ресурсного потенціалу аграрних підприємств, на нашу думку, відноситься стратегія підприємства, для реалізації якої і формується виробничо-ресурсний потенціал, досвід і навички робітників, необхідні для реалізації намічених планів, принципи організації та ведення бізнесу, якими керуються на підприємстві, моральні цінності й амбіції керівників, а також загальноприйняті в рамках підприємства цінності та культура [2, с. 25]. Поряд з цими, дуже важливим фактором є стиль керівництва, від підприємницьких якостей керівника і залежить раціональне використання, нарощення та оптимізація виробничо-ресурсного потенціалу аграрних підприємств. Варто зазначити, що основними задачами ефективного управління виробничо-ресурсним потенціалом є його формування, використання та відтворення.

Таким чином, можна стверджувати, що найбільш важливим фактором впливу на формування та використання виробничо-ресурсного потенціалу аграрних підприємств є управлінський потенціал, який представляє собою здатність управляти розвитком виробництва підприємства за допомогою кваліфікованих кадрів.

Зовнішні фактори володіють певними обмежувальними або стимулюючими заходами з боку різних державних органів, банків, інвестиційних компаній, суспільних груп, політичних сил тощо, які можна поділити на чотири групи: економічні, соціальні, політико-правові, науково-технічні [3, с. 12]. Так, наприклад, до групи науково-технічних факторів можна віднести впровадження сучасної техніки чи технології у виробництво продукції, продуктивність обладнання, підвищення кваліфікації працівників підприємства.

В підтвердження нашої думки Ліпич О.М. зазначає, що важливим фактором впливу на формування і використання виробничо-ресурсного потенціалу є темпи здійснення інноваційно-інвестиційних процесів [4, с. 281]. Інвестиційна діяльність у процесі формування виробничо-ресурсного потенціалу, на думку автора, полягає в інвестуванні фінансових матеріальних і нематеріальних ресурсів, що повинно забезпечити економічну ефективність через удосконалення структури і взаємодії виробничих ресурсів, підвищення рівня їх використання та виготовлення конкурентоспроможної аграрної продукції. Процес інвестування, який має циклічно-замкнений характер, у формуванні виробничо-ресурсного потенціалу не може бути зведений до впровадження окремих заходів, а повинен охоплювати всю систему виробничих ресурсів, забезпечуючи

підвищення ефективності їх використання загалом [5, с. 71].

Враховуючи, що структурним компонентом виробничо-ресурсного потенціалу аграрних підприємств є праця, яку неможливо відокремити від її носія – робочої сили, тому підвищення рівня освіченості та кваліфікації працівника, рівень матеріального і соціально-психологічного стимулювання працівників становить головну рушійну силу впливу соціального фактора [6, с. 62]. Економічні фактори завжди вважається більш впливовими щодо формування і використання виробничо-ресурсного потенціалу аграрних підприємств. До цієї групи, на нашу думку, входить низка додаткових факторів, які зумовлюють ефективність господарської діяльності аграрних підприємств, зокрема [7, с. 46]:

- рівень розвитку продуктивних сил – впливає на формування потреб населення, визначає ймовірний рівень нових технологій на цій території, ймовірну економічну ситуацію, що може скластися у найближчій або віддаленій перспективі;

- прожитковий мінімум, який визначає вартість споживання важливіших матеріальних благ та послуг, що необхідні людині для підтримки її життєдіяльності;

- коливання курсу національної валюти відносно валют інших країн спричиняє чимало негативних ефектів, пов'язаних зі зростанням цін, а також, і це головне – невизначеність у процесі прийняття рішень для всіх суб'єктів економічної діяльності. Зміни в курсах обміну валют безпосередньо впливають на конкурентоспроможність продукції організації, якщо вона експортує товари на світовий ринок;

- система оподаткування – зміна податків та податкових зборів, які призводять до погіршення фінансового стану аграрних підприємств, а відповідно неможливість навчання за рахунок коштів підприємства. Для вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників у 2015 р. продовжує діяти спрощена система оподаткування. Замість фіксованого сільськогосподарського податку для такої категорії платників запроваджено четверту групу єдиного податку із встановленням відповідних критеріїв;

- умови одержання кредиту та процентна банківська ставка – спричинюють пряму дію на потенційну привабливість різних стратегій. Підприємства, що вирішили розширити свою діяльність за рахунок отримання позик, очевидно, стежитимуть за рівнем ставки відсотка і її впливом на ціну капіталу;

- рівень динаміки цін – визначення товарної ціни є складним процесом, на який впливає дуже багато чинників, зокрема конкурентоспроможність, співвідношення попиту і пропозиції на товари, рівень закупівельних цін;

- платоспроможність – важливий критерій оцінки ефективності діяльності підприємства, показує, чи може підприємство погасити своїми доходами кредиторську заборгованість у термін платежу;

- глобалізація – не лише економічний, а й суміжний з політичним фактор. Він робить сильних суб'єктів ринку ще видільнішими, а слабких - слабшими. Саме цей фактор переводить конкуренцію на нові рівні.

Необхідно виділити наступні фактори, які найбільш суттєво впливають на формування виробничо-ресурсного потенціалу аграрних підприємств: організаційно-економічні; матеріально-технічні; чинники соціального розвитку; вимоги екологізації; кооперація, спеціалізація, диверсифікація виробництва. Слід зазначити, що виробничо-ресурсний потенціал передбачає сукупність запасів і пов'язаних, насамперед, із характеристикою джерел ресурсів [8, с. 19]. Джерелами виробничо-ресурсного потенціалу є ресурси в розпорядженні підприємства трудові, інформаційні, фінансові, матеріальні, природні.

Процес формування та використання виробничо-ресурсного потенціалу аграрних підприємств, включає в себе не тільки склад зовнішніх і внутрішніх факторів впливу виробництва, а й процес поліпшення адаптивних і компенсаційних властивостей ресурсів і збалансованого їх використання, що і формує сукупний потенціал підприємства [9, с. 84].

Для досягнення цілей розвитку аграрних підприємств виробничо-ресурсний потенціал повинен являти собою не просто механічний набір окремих видів виробничих ресурсів, а систему взаємопов'язаних оптимальних кількісних і якісних ресурсних пропорцій. Тому для формування такого ресурсного потенціалу необхідно ефективно управляти процесом його створення, нарощування, розвитку та використання, що досягається шляхом стратегічної відповідності ресурсного потенціалу вимогам розвитку аграрного підприємства за аналізом внутрішніх можливостей та моніторингом зовнішнього середовища.

Висновки. Для забезпечення процесів формування та використання виробничо-ресурсний потенціалу при його організації необхідно враховувати сукупність факторів, що впливають на нього і, водночас, виступають як невід'ємні елементи системи підвищення ефективності використання. Одним із важливіших елементів використання виробничо-ресурсного потенціалу аграрних підприємств є їх оцінка та діагностика, бо саме вони дозволяють досягати цілей раціональності та вирішувати поставлені завдання підвищення ефективності виробництва з одночасним енерго- та ресурсозбереженням. При цьому необхідно відзначити, що коли потенціал підприємства розглядається як сукупність наявних ресурсів, його оцінка й діагностика зумовлюють необхідність встановлення якісних і кількісних характеристик окремих видів ресурсів, а також розробку параметрів, що описують виробничо-ресурсний потенціал у цілому.

Література.

1. Ігнатенко М.М. Методичні засади оцінки формування ресурсного потенціалу та розвитку сільських територій / М.М. Ігнатенко // Таврійський науковий вісник : зб. наук. праць. – Вип. 70. – Херсон : Айлант, 2010. – С. 105-110.
2. Мармуть Л. О. Методичні підходи до оцінки економічного потенціалу сільськогосподарських

підприємств / Л.О. Мармунь, О. Лугова // Економіст. – 2012. – № 2. – С. 24-26.

3. Месель-Веселяк В.Я. Економічні передумови забезпечення розширеного відтворення сільськогосподарського виробництва в Україні / В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – К. 2011. – №3. – С. 9-16.

4. Ліпич О.М. Методика оцінки використання виробничо-ресурсного потенціалу підприємства / О.М. Ліпич // Науковий вісник УкрДЛТУ. – 2002. – Вип. 12.8. – С. 280-283.

5. Амбросов В.Я. Ефективність використання факторів розширеного відтворення в аграрному секторі / В.Я. Амбросов // Економіка України. – 2009. – № 1. – С. 67-73.

6. Романюк І.А. Нові чинники та концепції здійснення інтенсифікації сільського господарства / І.А. Романюк // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2016. – № 4 (36). – С. 60-63.

7. Россоха В.В. Теоретико-методичні засади формування, розвитку та оцінювання виробничого потенціалу сільськогосподарського підприємства / В.В. Россоха. – К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 94 с.

8. Сосновська О.О. Особливості формування та використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств / О.О. Сосновська, О. А. Бурлака // Економіка України. – 2009. – № 15. – С. 17-21.

9. Терещенко С.І. Ресурсне забезпечення аграрних формувань в умовах нестабільної економіки / С.І. Терещенко // Економіка АПК. – 2013. – №7. – С. 82-86.

References.

1. Ihnatenko, M.M. (2010), "Methodical principles of estimation of the formation of resource potential and development of rural territories", *Tavriys'kyu naukovyy visnyk*, vol. 70, pp. 105-110.

2. Marmul', L.O. and Luhova, O. (2012), "Methodical approaches to assessing the economic potential of agricultural enterprises", *Ekonomist*, vol. 2, pp. 24-26.

3. Mesel'-Veselyak, V.Ya. (2011), "Economic prerequisites for ensuring the expanded reproduction of agricultural production in Ukraine", *Ekonomika APK*, vol. 3, pp. 9-16.

4. Lypych, O.M. (2002), "Methodology for estimating the use of production-resource potential of an enterprise", *Naukovyy visnyk UkrDLTU*, vol. 12.8, pp. 280-283.

5. Ambrosov, V.Ya. (2009), "Efficiency of the use of factors of extended reproduction in the agrarian sector", *Ekonomika Ukrayiny*, vol. 1, pp. 67-73.

6. Romanyuk, I.A. (2016), "New factors and concepts of implementation of intensification of agriculture", *Visnyk Berdyans'koho universytetu menedzhmentu i biznesu*, vol. 4 (36), pp. 60-63.

7. Rossokha, V.V. (2009), *Teoretyko-metodychni zasady formuvannya, rozvytku ta otsynuyannya vyrobnychoho potentsialu sil'skohospodars'koho pidpryyemstva* [Theoretical and methodical principles of formation, development and evaluation of the agricultural potential of the agricultural enterprise], NNTS IAE, Kyiv, Ukraine.

8. Sosnov'ska, O.O. and Burlaka, O.A. (2009), "Features of the formation and use of resource potential of agrarian enterprises", *Ekonomika Ukrayiny*, vol. 15, pp. 17-21.

9. Tereshchenko, S.I. (2013), "Resource provision of agrarian formations in conditions of an unstable economy", *Ekonomika APK*, vol. 7, pp. 82-86.

Стаття надійшла до редакції 12.05.2018 р.